

УДК 373.2:34

Окремі питання щодо нового Закону України «Про дошкільну освіту»

Т. Завязун,

кандидатка психологічних наук,
старша викладачка кафедри психології,
методистка з дошкільної освіти
лабораторії методичного забезпечення,
комунальний заклад «Житомирський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти»
Житомирської обласної ради
e-mail: tanyazav68@gmail.com

З 1 січня 2025 року вступив в дію новий Закон України «Про дошкільну освіту» № 3788-IX (далі – Закон), прийнятий Верховною Радою України 6 червня 2024 року та підписаний президентом Володимиром Зеленським 5 липня 2024 року. Новий закон викликав великий резонанс як в дошкільному освітянському колі, так і загалом в суспільстві.

Закон створений у відповідності до Конституції України, базового Закону України «Про освіту», Кодексу законів про працю України та враховує найкращий вітчизняний та світовий досвід, виклики та тенденції сьогодення.

Маємо розуміння того, що новий Закон України «Про дошкільну освіту» є на часі, так як зараз проходять глибокі трансформаційні процеси в нашому суспільстві. Нові виклики, які постали перед Україною (воєнний стан, демографічна криза, недостатнє фінансування галузі і т. д.), потребують нових рішень. Маємо сподівання на рівні держави, що Закон дозволить стимулювати розвиток галузі та підвищити якість освіти на належному рівні і суттєво покращити умови в системі дошкільної освіти для всіх суб'єктів правовідносин, розширивши можливості для закладів освіти і педагогів зокрема.

Закон України «Про дошкільну освіту» засвідчує, що дошкільна освіта є первинною складовою частиною системи безперервної освіти в Україні та покликана закладати підґрунтя для розвитку і навчання особистості упродовж життя.

Метою нового Закону України «Про дошкільну освіту» є поліпшення якості освітніх послуг в сфері дошкільної освіти, в тому числі через впровадження альтернативних механізмів фінансування дошкільної освіти і розвитку закладів дошкільної освіти усіх форм власності та інших суб'єктів освітньої діяльності, створення комфортних (безпечних, здорових, інклюзивних, спеціальних) умов для всіх учасників освітнього процесу: дітей раннього та дошкільного віку, їхніх батьків та педагогів через забезпечення рівного та безбар'єрного доступу

кожному громадянину нашої країни до якісної дошкільної освіти та охоплення дошкільною освітою і додатковою увагою держави дітей від самого народження, враховуючи потребу у збереженні та розвитку демографічного потенціалу країни.

У Законі чітко прослідковується головна ідея системи української дошкільної освіти, яка полягає в створенні умов кожній дитині для здобуття якісної сучасної дошкільної освіти через забезпечення цілісного, гармонійного розвитку з врахуванням індивідуальних особливостей кожної особистості, її потреб, інтересів та інтелектуальних, фізичних і творчих здібностей, які мають змогу активізуватися через навчання, виховання, формування та соціалізацію необхідних життєвих навичок, творчого самовизначення, саморозвитку та ціннісного ставлення до себе й світу.

У частині 4 статті 15 Закону акцентується увага на організації освітнього процесу в ЗДО через формування у вихованців важливих суспільних цінностей, таких як правда, справедливість, патріотизм, гуманізм, милосердя, толерантність, повага до честі та гідності людини та результатів її праці, здорового способу життя та екологічної поведінки, цінностей постійного пізнання і розвитку.

Для того, щоб вивести сферу дошкільної освіти на новий рівень розвитку, Закон пропонує багато новацій, головними з яких є охоплення дошкільною освітою водночас більшої кількості дітей, які здобуватимуть дошкільну освіту, і забезпечення кращих умов для розвитку дітей і гідних умов праці для педагогічних працівників.

Найпершою засадою державної політики та освітньої діяльності у сфері дошкільної освіти Закон визначає «дитиноцентризм та особистісно орієнтований підхід до розвитку дитини відповідно до її індивідуальних особливостей, потреб, інтересів, здібностей, обдарувань та свободи вибору» (стаття 5 Закону). Якнайкращі інтереси кожної дитини мають стояти в пріоритеті під час приймання управлінських рішень органами державної влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами освітньої діяльності. Але чи будуть діти розвинуті, виховані, навчені, доглянуті та щасливі залежить безпосередньо від діяльності педагогічних працівників, які супроводжують дітей, тому важливо забезпечувати державі і їх якнайкращі інтереси.

Друга ключова новація Закону, викликана реаліями сьогодення, це забезпечення безпеки та зміцнення здоров'я кожної дитини. Найвищою цінністю в нашій країні є життя кожного громадянина, тому важливо гарантувати вихованцям та працівникам закладу дошкільної освіти умов безпеки, психолого-педагогічного супроводу та у разі потреби домедичної допомоги. Кожен заклад освіти має мати наявне укриття. На контролі держави є забезпечення дітей якісним харчуванням в закладах освіти, враховуючи вимоги щодо безпечності та якості харчових продуктів. Важливо також зазначити, що у частині 3 статті 25 Закону визначено перелік певних категорій громадян, яким заборонено працевлаштування в дошкільних закладах.

Для того, щоб забезпечити конституційну гарантію щодо доступності дошкільної освіти, в Законі пропонується запровадження системи заходів через

гарантування кожній дитині здобуття дошкільної освіти в максимально наближеному до її місця проживання комунальному закладі або в іншому типі організації освітньої діяльності (ясла; дитячий садок; спеціальний дитячий садок; мобільний дитячий садок; сімейний (родинний) садок; мінісадок; центр педагогічного партнерства; центр розвитку дитини (стаття 35 Закону)), так як в нашій державі діє принцип «гроші ходять за дитиною». Заклади дошкільної освіти можуть поєднувати різні типи організації освітньої діяльності, створюючи окремі структурні підрозділи та групи.

Законом запроваджується урізноманітнення та узаконення різних суб'єктів освітньої діяльності: державні, комунальні, приватні заклади дошкільної освіти, фізичні особи-підприємці, дошкільні підрозділи у складі різних юридичних осіб публічного і приватного права (стаття 29). Батькі вихованців або особи, які їх замінюють, вправі самі обирати суб'єкт освітньої діяльності на свій розсуд, який має забезпечити надання їхнім дітям належних освітніх послуг.

У Законі встановлена обов'язковість щодо здобуття дошкільної освіти дітьми старшого дошкільного віку відповідно до Державного стандарту (Базового компоненту дошкільної освіти (2021р.)).

Законом запроваджуються різні форми здобуття дошкільної освіти (стаття 12): очна (денна) – основна, дистанційна, педагогічний патронаж, мережева, сімейна, які допоможуть здобувати дошкільну освіту незалежно від місця здобуття. Приміром, діти з ООП отримають можливість здобувати дошкільну освіту за допомогою педагогічного патронажу, якщо в цьому є потреба або бажання батьків у тому, щоб їх дитина отримувала освіту в домашніх умовах.

Формування груп у закладах дошкільної освіти здійснюється на вимогу батьків чи за їхнім погодженням за такими критеріями: вікові (як правило) та різновікові; з різним розпорядком перебування: повного дня; чергові (в ранкові, вечірні години, у вихідні, святкові дні); з короткотривалим перебуванням тощо; інклюзивні, спеціальні; з різними освітніми програмами; з іншими особливостями.

Вперше запроваджується підхід щодо наповнюваності груп, який визначається співвідношенням кількості вихованців до кількості вихователів, які одночасно працюють з дітьми (стаття 17). Вперше, на рівні Закону, встановлена мінімальна кількість вихованців в державних та комунальних ЗДО, яка має становити не менше 5 осіб. Для того, щоб створити окрему групу для немовлят до одного року у державному чи комунальному садку, має бути щонайменше троє дітей. Водночас максимальна кількість дошкільнят в одній групі на одного вихователя має бути: не більше ніж 5 дітей до одного року; не більше 10 дітей від одного до двох років; не більше 15 дітей від двох до трьох років; не більше ніж 20 дітей від трьох років. В інклюзивній групі може бути не більше ніж три дитини з особливими освітніми потребами і загальна кількість дітей на одного вихователя в такій групі має бути не більше 15. У спеціальних групах кількість дітей не має перевищувати від 6 до 12 в залежності від нозології дітей, тобто кількість дітей у групі визначається порядком утворення та функціонування спеціальних груп дитсадків, що затверджується Кабміном.

Тож, якщо в групі кількість дітей списочно перевищує норму на 20%, вводиться додаткова ставка вихователя або, якщо це фізично неможливо, має бути доплата за суміщенням вихователю та помічнику вихователя. За перевищення кількості вихованців у групі (за кожен день перевищення окремо) має бути доплата відповідно до ставки заробітної плати. Умови її отримання прописані в абзаці 3 частини 1 статті 28.

У документі (частина 2 статті 8) чітко прослідковується забезпечення конституційної гарантії щодо безоплатності дошкільної освіти для кожної дитини віком від трьох місяців до шести (семи, восьми (дитина з ООП)) років, яка проживає в Україні, через запровадження системи заходів щодо безоплатного здобуття дошкільної освіти у державних та комунальних закладах освіти. Вперше на рівні закону визначено «обсяг» безоплатної дошкільної освіти у державному, комунальному закладі дошкільної освіти, яка має становити 11 годин на день (частина 3 статті 10).

За бажанням та у разі потреби батьки згідно з новим Законом можуть віддавати малюків із трьох місяців у ясла. Для немовлят мають бути створені відповідні умови: спеціальне обладнання, меблі, збільшена кількість персоналу. Заклади, в яких будуть такі групи, мають мати ліцензії на надання таких послуг, а вихователі, які будуть працювати у яслах, повинні будуть пройти відповідне підвищення кваліфікації.

Важливо наголосити на обов'язках та правах, які мають педагогічні працівники, що дотичні до організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти різного типу.

У документі надаються рекомендації щодо оптимізації роботи й відпочинку педагогічних працівників закладів дошкільної освіти, а саме – чітко розмежовуються терміни «робочий час» і «педагогічне навантаження» (стаття 26) для усіх категорій педагогічних працівників та скорочення тривалості їх робочого часу. Робочий час педагогічного працівника включає час, необхідний для здійснення: освітнього процесу з вихованцями; методичної, організаційної роботи; іншої педагогічної діяльності, передбаченої трудовим договором.

Для керівника, вихователя-методиста, асистента вихователя, соціального педагога тривалість робочого часу становить 35 годин на тиждень. Для всіх інших категорій педагогічних працівників (вихователь, інструктор з фізичної культури, музичний керівник, психолог, керівник гуртка, вчитель-логопед, учитель-дефектолог) тривалість робочого часу на тиждень становить 30 годин. Норма педагогічного навантаження (безпосереднє здійснення освітнього процесу з вихованцями), що є складовою робочого часу педагогічного працівника закладу дошкільної освіти, становить: для вихователя, інструктора з фізкультури – 25 годин на тиждень; музичного керівника – 24 години на тиждень; практичного психолога, вчителя-дефектолога, вчителя-логопеда – 20 годин на тиждень; керівника гуртка (студії, секції тощо), вчителя – 18 годин на тиждень.

У ч. 3 статті 23 Закону прописано норму, що посадові обов'язки за погодженням з керівником закладу дошкільної освіти можуть виконуватися у закладі дошкільної освіти та/або поза його межами, дистанційно

з використанням інформаційно-комунікаційних технологій або з виїздом за місцем проживання вихованців чи місцем надання освітніх послуг.

Для всіх без винятку педагогічних працівників встановлено щорічну основну відпустку тривалістю 56 календарних днів (частина 3 статті 27).

Відповідно до Закону засновники державних і комунальних закладів дошкільної освіти можуть встановлювати посадові оклади, доплати, надбавки та грошові винагороди у розмірі, що перевищує розмір, визначений Кабінетом міністрів, а також інші (додаткові) винагороди та допомоги (абзац 3 частини 2 статті 28).

На рівні держави унормовано надання державними та комунальними закладами дошкільної освіти платних освітніх та інших послуг. 70% коштів, отриманих від такої діяльності, йде «на оплату праці, заохочення, зокрема преміювання, працівників відповідно до колективного договору та внутрішніх актів закладу дошкільної освіти» (частина 5 статті 50).

На сьогоднішній день заклади дошкільної освіти мають якнайшвидше внести зміни у свої штатні розписи. Новий типовий штатний розпис та інші підзаконні акти плануються бути розробленими до 1 червня 2025 року. Але нова документація набере чинності в наступному бюджетному році, тобто з 1 січня 2026 року. І оскільки внутрішні штатні розписи не можуть суперечити чинному законодавству, тому їх треба змінювати. Заклади дошкільної освіти мають керуватися наказом № 1055. Він надає право керівникам ЗДО у разі виробничої необхідності змінювати штатні розписи або вводити нові посади, крім керівних, не передбачені штатними нормативами. За новими вимогами законодавства, педагогічне навантаження вихователів зменшене, і це створило виробничу необхідність змінити внутрішній штатний розпис закладу. Наприклад: згідно з новим Законом, вихователь має працювати безпосередньо з дітьми 25 годин на тиждень, а не 30, як раніше. Щоб забезпечити повноцінну роботу груп, у ЗДО мають право вводити додаткові ставки.

Як саме садочки можуть змінити штатні розписи? Керівники закладів дошкільної освіти можуть: змінити режим групи або закладу, ввести додаткову штатну одиницю, точніше відсоток штатної одиниці, як зараз працюють інклюзивні групи (у такій групі з 10,5-годинним режимом має бути 2,17 ставки вихователя), створити чергові групи, у разі потреби платні.

Новий Закон «Про дошкільну освіту» став стартовою точкою для реформи дошкільної сфери загалом. Він робить Україну ще ближчою до інноваційних міжнародних практик дошкільної освіти. Новий Закон має на меті розвиток системи дошкільної освіти, забезпечення рівного доступу для всіх дітей та поліпшення умов праці педагогів. Зміни, викликані Законом, мають підвищити якість виховання, навчання та догляду за дітьми в Україні.

Тому, беззаперечно, Закон України «Про дошкільну освіту» став важливим кроком до створення сучасного, безпечного та комфортного середовища для дошкільнят та повністю відповідає європейським стандартам.

Але маємо розуміння, що Закон запрацює лише тоді, коли всі, хто дотичний до сфери дошкільної освіти, візьме відповідальність на себе і по

максимуму включиться в реалізацію закладених ідей даного документа на благо нашого спільного майбутнього.

Список використаних джерел та літератури

1. Закон України «Про освіту». URL:
<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Закон України «Про дошкільну освіту». URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>.